

บทที่ 1

บทนำ

แนวเหตุผลและทฤษฎีที่สำคัญ

การศึกษาระดับประถมศึกษา นานาประเทศถือว่าเป็นภารกิจและหน้าที่อันสำคัญยิ่ง เพราะการประถมศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีคุณภาพ และการประถมศึกษาจะมีคุณภาพย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนที่จะส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีประสิทธิภาพย่อมต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอน ที่ประกอบการสอน ทั้งนี้เพราะสื่อการเรียนการสอน เป็นส่วนสำคัญในด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน เป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ อยากเรียนรู้และเป็นแหล่งที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ฉะนั้นสื่อการเรียนการสอน จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสื่อความหมายระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530 : 1)

ในการเรียนรู้ของมนุษย์ต้องอาศัยอวัยวะในการรับรู้ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง ซึ่งอวัยวะเหล่านี้มีความสามารถในการรับรู้แตกต่างกัน ซึ่งเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ตามีการรับรู้ร้อยละ 75 หูร้อยละ 13 ผิวหนังร้อยละ 6 จมูกร้อยละ 3 และลิ้นร้อยละ 3 (Dale, 1956 : 93-95)

ดังนั้น ในการที่จะให้คนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีการรับรู้ด้วยการสัมผัสจากประสาททั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง เหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า สื่อการเรียนการสอนมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งในการที่จะใช้ประกอบการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนระดับประถมศึกษาประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ทั้งนี้เพราะสื่อการเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องที่เรียนได้ง่าย รวดเร็ว ช่วยกระตุ้นความสนใจ ทั้งผู้เรียนยังเกิดประสบการณ์จริงได้สัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และยังส่งผลให้เด็กเกิดความกล้า คือ กล้าพูด กล้าทำ รู้จักคิดอย่างมีหลักเกณฑ์ เกิดความคิดสร้างสรรค์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530 : 2 - 3)

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้กล่าวถึงสื่อการสอนไว้ในการเรียน การสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยให้ครูผู้สอนเลือกหาและเตรียมสื่อการสอนไว้ก่อนทำการสอน ทุกครั้ง รวมทั้งให้ครูคิดดัดแปลงวัสดุในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นวัสดุอุปกรณ์ นอกจากนี้ยังกล่าวว่า โรงเรียนควรมีสถานที่หรือห้องสำหรับเก็บรักษาและให้บริการสื่อการสอน รวมทั้งอุปกรณ์การสอน ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ อุปกรณ์ประเภทโสตทัศนวัสดุ เครื่องใช้ และวัสดุสำหรับผลิตอุปกรณ์การสอน (วิชัย ราษฎร์ศิริ 2522 : 60 - 63) แต่ในทางปฏิบัติสื่อการสอนที่มีอยู่ในโรงเรียนปัจจุบัน กระจุกกระจายไปตามห้องต่าง ๆ การจัดเก็บและการให้บริการสื่อการสอนในโรงเรียนยังขาด ระบบ ทำให้ไม่สะดวกต่อการนำสื่อการสอนมาใช้ และสื่อการสอนเกิดชำรุดเสียหายเร็วมาก รวมทั้งพบว่า ครูส่วนใหญ่ไม่ใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน ทั้งนี้เนื่องจากครูไม่มีการผลิต ครูขาดทักษะในการผลิต การใช้และการเก็บรักษาสื่อ ไม่มีหน่วยบริการสื่อการสอน (ศูนย์พัฒนา หลักสูตร 2528 : 8 - 11) เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เทื่อน ทองแก้ว (2528 : 17 - 18) ได้เสนอว่า ควรมีการจัดตั้งศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียน ซึ่งการจัดให้มีศูนย์สื่อ การเรียนการสอนประจำโรงเรียนได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะมิใช่จะเป็นประโยชน์ แต่เพียงเฉพาะผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังเอื้อประโยชน์แก่ครูผู้สอนอีกด้วย ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2529 : 60 - 64) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการจัดศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำ โรงเรียนดังนี้

1. เป็นศูนย์รวมสื่อการเรียนการสอนที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือก เป็นอย่างดีแล้วว่ามีคุณภาพดีมีประโยชน์ และจำเป็นต่อการเรียนการสอน สอดคล้องกับหลักสูตรและสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นผลให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อเป็นศูนย์ประสานการบริการสื่อการสอนทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์หรือ อุปกรณ์โสตทัศนะ
3. ส่งเสริมการใช้สื่อประกอบการสอนอย่างกว้างขวาง เพื่อช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. เพื่อสนับสนุนให้ครูและนักเรียน รวมทั้งผู้สนใจทั่วไป เห็นความสำคัญของการเรียน การสอน

คิฟเฟอร์ (Kielfer 1965 : 56-57) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของศูนย์สื่อการเรียน การสอนประจำโรงเรียนมีดังนี้

1. การให้ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การให้ข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับสื่อการเรียน การสอนเทคนิค การให้ความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ เกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน ความสะดวกและ บริการต่าง ๆ ที่ศูนย์บริการสื่อการสอนจัดหา
2. ให้การศึกษาอบรม อาจให้คำแนะนำ การประชุม การสาธิตเกี่ยวกับการใช้และ การผลิตสื่อการเรียนการสอน
3. บริการจัดหา ได้แก่ การจัดเก็บรักษา ซ่อมบำรุง จัดส่งและแนะนำสื่อการเรียน การสอนไปบริการครู อาจารย์ตาม เวลาและสถานที่
4. บริการผลิต ได้แก่ จัดผลิตสื่อการสอนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน ช่วยจัดเตรียมเครื่องมือ ช่วยจัดนิทรรศการ เป็นต้น

นอกจากนี้ เมธี บิลันธนานนท์ (2525 : 275 - 277) ยังได้กล่าวบทบาท และ หน้าที่ของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ช่วยครูอาจารย์ในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนประกอบหลักสูตร เพื่อใช้ ประกอบการเรียนการสอนให้ผลสัมฤทธิ์แก่ผู้เรียนมากที่สุด
2. ช่วยฝึกอบรมแนะนำ ในด้านการปฏิบัติในการใช้สื่อการเรียนการสอนให้แก่ครู อาจารย์ในสถานศึกษา
3. ช่วยวางแผนในการจัดหาแหล่งวิทยากรในการเรียนการสอน
4. ช่วยครู อาจารย์ในการคัดเลือกการใช้สื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผล เพื่อพัฒนาการใช้สื่อการเรียนการสอนในสถานศึกษา
5. จัดอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ แก่ครู อาจารย์ เพื่อให้ครูอาจารย์สามารถใช้สื่อการสอนเสมอ ๆ
6. จัดซ่อมบำรุง รักษาอุปกรณ์ที่ใช้ให้มีสภาพดีและใช้งานได้ตลอดเวลา

ดังนั้น จะเห็นว่าศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียน เป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมการเรียนการสอนของครู คือ ครูมีการใช้สื่อการเรียนการสอนมากขึ้น สามารถวางแผนคัดเลือกใช้สื่อการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ผลิตสื่อการสอนใช้ด้วยตนเองและใช้สื่อการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร ทำให้นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้สื่อการสอนเป็นผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น ซึ่งทำให้โรงเรียนแทบทุกแห่ง ได้พยายามจัดให้มีศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนขึ้น เพื่อเป็นการบริการแก่ครูผู้สอน โรงเรียนต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญ ต้องดำเนินการในเรื่อง การจัดหน่วยงานบริการแก่ครูผู้สอนในเรื่องสื่อการเรียนการสอน เพราะการใช้สื่อการสอนของครู ส่งผลให้ประสิทธิภาพการสอนของครูผู้สอนเกิดผลดีแก่ผู้เรียน ดังนั้น เมื่อครูผู้สอนได้รับบริการที่ศูนย์สื่อการเรียน จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน ทำให้ครูผู้สอนมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้สื่อการเรียนการสอน รวมถึงสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับครูผู้สอนในเรื่องต่าง ๆ คือ ความรู้ และทักษะในการผลิต เวลาในการผลิต ความไม่สะดวกในการใช้สื่อการเรียนการสอน ไม่มีหน่วยงานที่ให้บริการสื่อการสอน เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้มีนโยบายให้โรงเรียนได้มีการพัฒนาการจัดศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียน จากการดำเนินงานในโครงการพัฒนารูปแบบปรับปรุงคุณภาพการประถมศึกษา ซึ่งมีขึ้นในปี พ.ศ. 2527 โดยจัดตั้งในรูปศูนย์วิชาการกลุ่ม และได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของศูนย์วิชาการกลุ่มดังนี้

บทบาทหน้าที่ของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

1. วางแผนงานและโครงการพัฒนาการเรียนการสอน และงานวิชาการของกลุ่มโรงเรียนเป็นรายปี ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของกลุ่มโรงเรียนและสนองนโยบายการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยเน้นการพิจารณาด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 การวางแผนการสอน
- 1.2 การสอนกลุ่มประสบการณ์
- 1.3 การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนภายในโรงเรียน
- 1.4 พัฒนาศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนและการจัด

ห้องสมุด

2. เป็นศูนย์กลางการผลิตค้นคว้าทดลองในสื่อ เครื่องมือการจัดการ เรียน การสอน และการพัฒนาวิธีการ โดยการใช้ปฏิบัติการตามโครงการ/แผนงานของศูนย์วิชาการกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องและสนองโครงการ/แผนงานของกลุ่มโรงเรียน ตลอดจนปฏิบัติการตามความต้องการ ของครูผู้สอน ผู้บริหารและผู้นิเทศเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภายในกลุ่มโรงเรียนนั้น ๆ

3. ประสานงานกับศูนย์วิชาการจังหวัดในการรับสนองงานการพัฒนาการเรียน การสอนที่ศูนย์วิชาการจังหวัดดำเนินการ และมีเป้าหมายปฏิบัติการในระดับโรงเรียนและกลุ่ม โรงเรียน

4. จัดระบบการให้บริการในการยืม การผลิต การสาธิต แนะนำ ส่ง เสริม การใช้ การซ่อมแซม การ เก็บรักษาสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องความต้องการและ เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนการติดตามควบคุมการใช้

5. ประสานงานในการจัดอบรมหรือประชุมปฏิบัติการของกลุ่มโรงเรียน

6. ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน เพื่อปรับปรุงแก้ไข ส่ง เสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน การบริหารและการนิเทศให้ เกิดผลทางคุณภาพ การประถมศึกษาให้มากที่สุด

7. รายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

8. ปฏิบัติงานตามนโยบายของคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียน

จากบทบาทและหน้าที่ของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน จะ เห็นได้ว่าการดำเนินงาน ตามบทบาทย่อมต้องสอดคล้องกับสภาพการจัดศูนย์การเรียนการสอนประจำโรงเรียนด้วย กล่าวคือ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน ระบุว่า การวางแผน/โครงการพัฒนา การเรียนการสอนและงานวิชาของกลุ่มโรงเรียนต้องนำข้อมูลของโรงเรียนต่าง ๆ มาพิจารณา ดังเช่นระบุไว้ในข้อ 1.4 พัฒนาศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียน หมายความว่า การดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียนจำเป็นต้องนำข้อมูลด้านการพัฒนาศูนย์สื่อการเรียนการสอน ประจำโรงเรียนนั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ต้องการให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนในสังกัด มีการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียน การสอนประจำโรงเรียน

นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการยังได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในโรงเรียน ประถมศึกษา พ.ศ. 2522 หมวดที่ 3 เรื่องการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสื่อการเรียน การสอน และกำหนดมาตรฐานระบุไว้ชัดเจน ดังจะนำข้อที่เกี่ยวข้องมากกว่า ดังนี้

ข้อ 3.4 โรงเรียนต้องมีการใช้สื่อการเรียนการสอน อย่างถูกต้อง เหมาะสม คุ่มค่า โดยพิจารณาจากการใช้สื่อการเรียนได้ตรงตามลักษณะ เนื้อหาวิชา การใช้สื่อการเรียน ได้ตามที่แนะนำไว้ในแผนการสอน การใช้สื่อการเรียนร่วมกัน การเก็บรักษาสื่อการเรียนการสอน ไว้สอนในครั้งต่อไป

ข้อ 3.5 ให้โรงเรียนจัดให้มีวัสดุสำหรับให้ครูใช้ในการจัดทำสื่อการเรียน การสอนอย่างเพียงพอ และสะดวกต่อการใช้ โดยพิจารณาจากการจัดให้มีวัสดุที่จำเป็นไว้ให้ครู ได้แก่ กระดาษทำอุปกรณ์ สี เครื่องเขียน กรรไกร มีด กาว เพียงพอตามขนาดของโรงเรียน การเบิกจ่ายอุปกรณ์ที่จำเป็นได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ ความสะดวกในการเบิกจ่าย และ หลักเกณฑ์ในการเบิกจ่าย

ข้อ 3.6 โรงเรียนมีการบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอนที่เป็นวัสดุและ อุปกรณ์อย่างดี และมีระบบการเก็บที่สะดวกต่อการใช้สอย โดยพิจารณาจากการจัดให้มีสถานที่ เก็บวัสดุอุปกรณ์เป็นสัดส่วน การซ่อมแซมอุปกรณ์ การจัดให้มีรายการหรือครรชนีค้นหาอุปกรณ์ การจัดให้มีหลักฐานการเบิกจ่ายอุปกรณ์ การให้มีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก

จากการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานตามที่กล่าวมาข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ได้นำมาใช้เพื่อกำหนด เกณฑ์ให้โรงเรียนในสังกัดยึดถือ เป็นแนวปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2525 : 75 - 77) และได้เสนอ แนวทางเพิ่มเติมว่า เพื่อการจัดบริการวัสดุสื่อการเรียนการสอนสะดวกต่อการใช้การยืมสื่อและวัสดุ ครูผู้ซึ่ง เป็นเจ้าหน้าที่ศูนย์สื่อการเรียนการสอนและ เทคโนโลยีทางการศึกษา ควรปฏิบัติดังนี้

1. ควรจัดให้มีการลงทะเบียนวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนทุกชิ้น
2. ควรมีระบบการยืมที่แน่นอน
3. ควรจัดเตรียมวัสดุ และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่

เรียบร้อยเสมอ เพื่อสะดวกต่อการยืม เช่น

- 3.1 ตรวจสอบสภาพให้เรียบร้อย
- 3.2 ให้หัวข้อเรื่อง
- 3.3 ลงเลขทะเบียน
- 3.4 ลงเลขรหัสสื่อการสอน
- 3.5 ประทับตราชื่อศูนย์การสอน ชื่อโรงเรียนและวัน เดือน ปี
- 3.6 ทำบัญชีรายการสื่อการสอน อาจจะเรียงตามตัวอักษร หรือ

ประเภทสื่อ ฯลฯ

- 3.7 นำสื่อต่างๆไปเก็บรักษาไว้อย่างมีระบบ

4. ควรจัดทำสถิติการยืม เพื่อแสดงผลงานด้านปริมาณ และคุณภาพ
5. ควรทำการสำรวจอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อศึกษาปริมาณและสภาพ

ของสื่อ

6. ควรจัดทำรายงานประจำเดือน หรือรายภาคเรียน รายปี สรุปผลงาน และปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ให้ผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้รับผิดชอบโดยตรงทราบ ซึ่งจะได้มีการร่วมวางแผนปรับปรุงให้บริการแก่ครู และนักเรียนที่ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เมื่อศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียน มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ตามที่กล่าวมาสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 1 ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการจัดศูนย์สื่อการเรียน การสอนประจำโรงเรียนขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนในเขตการศึกษา 1 ได้ดำเนินการตาม โครงการพัฒนารูปแบบการปรับปรุงคุณภาพการประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ ในการจัดตั้งศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนขึ้น และโดยที่ศูนย์วิชาการกลุ่ม โรงเรียนได้ถูกกำหนดให้พัฒนาและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำ โรงเรียนแต่ละแห่ง ซึ่งทางสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 1 ได้จัด เป็น โครงการที่ทุกโรงเรียนจะต้องจัดให้มีศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนขึ้น หลังจากที่ได้ จัดดำเนินการจัดศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนครบทุกกลุ่มโรงเรียนแล้ว และเนื่องจากการจัด ศูนย์สื่อการเรียนการสอน ได้ดำเนินการไปบ้างแล้ว แต่ยังไม่ได้มีการศึกษาดำเนินการของศูนย์สื่อ การเรียนการสอนที่จัดขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอน ประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ใน เขต การศึกษา 1 เพื่อที่จะได้นำข้อความรู้ที่ได้ไปพัฒนาและเผยแพร่แก่หน่วยงานเจ้าสังกัด และเป็น

แนวทางให้โรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปสามารถดำเนินงานศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษาอย่างเป็นระบบได้ถูกต้องในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ในด้านการผลิต การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และการประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน : การจัดหาและการอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อการเรียนการสอน, การให้การศึกษาและการอบรมในการผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอน, การให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน และการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้สอนนำมาใช้เป็นสื่อกลางในการสอน ถ่ายทอดความรู้ เจตคติและทักษะไปยังผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. วัสดุ หมายถึง สิ่งที่สิ้นเปลืองที่ใช้แล้วหมดไปหรือหุงได้ง่าย เช่น สิ่งพิมพ์ ภาพชุด แผนภูมิ สไลด์ फिल्मสตริป เทป ชุดการสอน เป็นต้น
2. อุปกรณ์ หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ประกอบการสอนโดยตรง เช่น ของจริงหรือหุ่นจำลองต่าง ๆ เครื่องมือสำหรับเสนอวัสดุ เช่น เครื่องฉายทั้งหลาย และยังหมายถึง กระดานดำ ขาดัง ภาพพลิก หูฟังและศูนย์หูฟัง เครื่องมือทดลองวิทยาศาสตร์ และครุภัณฑ์ทุกประเภทในห้องเรียนและห้องปฏิบัติการ
3. วิธีการ หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้น ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อที่จะช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างกระฉับกระเฉง และมีประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติ เช่น การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การจัดนิทรรศการ กิจกรรมประเพณี ฯลฯ

ศูนย์สื่อการเรียนการสอน ประจำโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง แหล่งรวบรวม วัสดุ อุปกรณ์และวิธีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนประถมศึกษาจัดตั้งขึ้นในโรงเรียน เพื่อให้บริการแก่ครูผู้สอนในด้านการผลิต การใช้ และการยืมสื่อการเรียนการสอน และเป็น สถานที่ที่ครูและนักเรียนจะมาใช้บริการภายในศูนย์สื่อการเรียนการสอนหรือยืมออกไปใช้ภายนอก โดยที่ศูนย์สื่อการเรียนการสอนจะมีการยืมและจัดเก็บอย่างมีระเบียบ

การดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง การปฏิบัติงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา โดยให้บริการแก่ ครูผู้สอนในเรื่องของการสื่อการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ดังที่ คีฟเฟอร์ (Kielfer 1965 : 56-57) เมธี ปิสันธนานนท์ (2525 : 271 - 281) สุนันท์ ภัทมาตม (2523 : 51 - 52) และ เบสวิค (Beswick , 1972 : 16) ได้กล่าวโดยสรุป รวมถึงวิธีปฏิบัติงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียน จะต้องปฏิบัติงานในด้าน ต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
2. ด้านการประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน
3. ด้านการจัดหาและอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อการเรียนการสอน
4. ด้านการให้การศึกษาและการฝึกอบรมในการใช้และการผลิตสื่อ

การเรียนการสอน

5. ด้านการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนการสอน

ผู้บริหาร หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง ดังกล่าวของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1

เจ้าหน้าที่ศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง ครูผู้สอนที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียนให้ทำหน้าที่ปฏิบัติงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอน ประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1

ครูผู้สอน หมายถึง ครูประถมศึกษาที่ปฏิบัติการสอนในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ โดยทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้นและครูพิเศษ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1

เขตการศึกษา 1 หมายถึง พื้นที่การแบ่งเขตการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย จังหวัด นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ซึ่งมีศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำจำนวน 49 โรงเรียน

ขอบเขตในการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1
  2. การศึกษาดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา เป็นการศึกษาวิธีปฏิบัติของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ซึ่งครอบคลุมถึงในเรื่องต่อไปนี้
    1. การผลิตและการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
      - 1.1 การผลิตสื่อการเรียนการสอน โดยศูนย์สื่อการเรียนการสอน ดำเนินการผลิต
      - 1.2 การผลิตสื่อการเรียนการสอนโดยครูผู้สอน
    2. การประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน
      - 2.1 ประเมินสื่อการเรียนการสอนที่ศูนย์ฯ ผลิต/ครูผลิต
      - 2.2 การนิเทศการใช้สื่อของครู
    3. การจัดหาและอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อการเรียนการสอน
      - 3.1 การจัดเก็บรักษาสื่อการเรียนการสอน
      - 3.2 การบริการสื่อการเรียนการสอน

4. การให้การศึกษาและฝึกอบรมในการผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอน
5. การให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำ

โรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบลักษณะการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1
2. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ศูนย์สื่อการเรียนการสอนและครูผู้สอน ในการปรับปรุงการดำเนินงานของศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1
3. เป็นแนวทางในการจัดศูนย์สื่อการเรียนการสอนประจำโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาอื่น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย